

ZAMONAVIY TA'LIMiy KONSEPSIYALAR ASOSIDA O'QUVCHILARDA MUSTAQIL FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH

Komilova Xurshida Tohirovna

Andijon davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Mahmudova Rayhona

Andijon davlat pedagogika instituti, pedagogika fakulteti,

boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19909726>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar asosida o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari keng yoritilgan. Xususan, ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy ta'lim, konstruktivizm kabi konsepsiyalarning mazmun-mohiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda interfaol metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar hamda axborot-kommunikatsiya vositalarining o'rni asoslab beriladi. Maqolada o'qituvchining fasilitator sifatidagi roli, o'quvchilarda tanqidiy va kreativ fikrlashni rivojlantirish yo'llari, muammoli vaziyatlar orqali bilimlarni mustaqil egallash mexanizmlari ham yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularning mustaqil qaror qabul qilish, tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar, mustaqil fikrlash, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, konstruktivizm, interfaol metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar, tanqidiy fikrlash, kreativ fikrlash, ta'lim samaradorligi, o'quvchi faolligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari

Аннотация

В данной статье подробно рассматриваются теоретические и практические основы развития самостоятельного мышления учащихся на основе современных образовательных концепций. Особое внимание уделяется анализу таких подходов, как личностно-ориентированное обучение, компетентностный подход и конструктивизм. Также обосновывается роль интерактивных методов, инновационных педагогических технологий и информационно-коммуникационных средств в формировании у учащихся навыков самостоятельного мышления. В статье раскрывается роль учителя как фасилитатора, а также пути развития критического и креативного мышления учащихся. Показано, что использование современных подходов в образовательном процессе способствует повышению активности учащихся и формированию у них навыков анализа, самостоятельного принятия решений и обобщения знаний

Ключевые слова: современные образовательные концепции, самостоятельное мышление, личностно-ориентированное обучение, компетентностный подход, конструктивизм, интерактивные методы, инновационные педагогические технологии, критическое мышление, креативное мышление, учебная активность, информационно-коммуникационные технологии

Annotation

This article provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical foundations of developing students' independent thinking based on modern educational concepts. Particular attention is given to student-centered learning, competency-based

education, and constructivist approaches. The role of interactive methods, innovative pedagogical technologies, and information and communication tools in fostering independent thinking skills is thoroughly examined. The article also highlights the teacher's role as a facilitator and explores effective ways to develop students' critical and creative thinking abilities. The findings indicate that the implementation of modern educational approaches enhances students' engagement and significantly improves their ability to analyze information, make independent decisions, and draw well-reasoned conclusions

Keyword: modern educational concepts, independent thinking, student-centered learning, competency-based approach, constructivism, interactive methods, innovative pedagogical technologies, critical thinking, creative thinking, learner activity, information and communication technologies.

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimi oldida yangi va dolzarb vazifalar paydo bo'lmoqda. Zamonaviy jamiyat nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlay oladigan, muammolarga ijodiy yondasha oladigan, tezkor va asosli qaror qabul qila oladigan shaxslarni talab etadi. Shu bois ta'lim jarayonini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy ta'lim tizimida o'quvchilarga asosan tayyor bilimlar berilib, ularning faolligi yetarli darajada rag'batlantirilmay edi. Natijada o'quvchilar ko'proq eslab qolishga yo'naltirilib, mustaqil tahlil qilish, fikr yuritish va xulosa chiqarish ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmay edi. Zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar esa bu yondashuvni tubdan o'zgartirib, o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirishni maqsad qiladi. Bugungi kunda konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kabi konsepsiyalar o'quvchilarning mustaqil bilim olishiga, o'z fikrini erkin ifodalashiga va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Bu esa o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham mustahkamlashga yordam beradi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi – zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar asosida o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning mazmun-mohiyatini ochib berish, uning pedagogik ahamiyatini asoslash hamda samarali usul va vositalarni tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, maqolada ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan innovatsion metodlarning o'quvchilar fikrlashiga ta'siri ham yoritiladi. Zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar ta'lim jarayonini yangicha asosda tashkil etishni taqozo etadi. Bugungi kunda o'quvchi ta'limning markaziy subyekt sifatida qaralib, uning faolligi, mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvi ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kabi konsepsiyalar aynan shu maqsadga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlarga ko'ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan mustaqil izlanish, tahlil va tajriba asosida o'zlashtiriladi. Bu esa o'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Mustaqil fikrlash o'quvchining berilgan ma'lumotlarni chuqur tahlil qilishi, ularni solishtirishi, umumlashtirishi va o'z xulosasini chiqarish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Bunday ko'nikmaga ega bo'lgan o'quvchi muammoli vaziyatlarda to'g'ri yo'l topa oladi, yangicha g'oyalarni ilgari suradi hamda o'z fikrini asoslab bera oladi. Shu sababli mustaqil fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda samarali natija beradi. Bunday metodlar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, ularning fikr bildirishiga imkon yaratadi va o'zaro muloqot asosida bilim

olishni ta'minlaydi. Masalan, aqliy hujum, munozara, klaster, muammoli vaziyatlar yaratish kabi usullar o'quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metodlar orqali o'quvchilar nafaqat bilim oladi, balki uni tahlil qilish, baholash va amaliyotda qo'llashni ham o'rganadi. O'qituvchining roli ham bu jarayonda alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'limda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarni yo'naltiruvchi, rag'batlantiruvchi va ularning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi dars jarayonida erkin va ijodiy muhit yaratishi, o'quvchilarning fikr bildirishiga imkon berishi hamda ularni mustaqil izlanishga undashi zarur. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ham o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Internet tarmoqlari, elektron resurslar va multimedia vositalari orqali o'quvchilar mustaqil ravishda bilim olish, turli manbalarni tahlil qilish va o'z xulosalarini shakllantirish imkoniga ega bo'lmoqda. Bu esa ularning nafaqat bilim doirasini kengaytiradi, balki tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Umuman olganda, zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi hamda hayotiy muammolarni hal etishda zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantiradi.

Zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar asosida o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki hozirgi davr shaxsdan nafaqat bilimli bo'lishni, balki mustaqil qaror qabul qila olishni, muammolarni tahlil qilishni va ularga ijodiy yondashishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta'lim jarayonini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada ko'rib chiqilganidek, konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning bilimlarni mustaqil egallashiga erishish va fikrlash doirasini kengaytirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalar esa o'quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, ularning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantiradi. Shuningdek, o'qituvchining yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi roli, ta'lim jarayonida qulay psixologik muhit yaratish hamda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish mustaqil fikrlashni shakllantirishda muhim omil ekanligi aniqlandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish esa o'quvchilarning mustaqil izlanish olib borish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Zamonaviy ta'limiy konsepsiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini samarali rivojlantiradi. Bu esa kelajakda raqobatbardosh, keng dunyoqarashga ega va ijtimoiy faol shaxslarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois ta'lim tizimida zamonaviy yondashuvlarni keng joriy etish va ularni amaliyotda samarali qo'llash muhim vazifa bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2019–2023.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.

5. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2010.
6. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.
7. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2003.
8. Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva, 2004.
9. Dewey J. Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938.
10. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 1950.
11. Vygotsky L.S. Mind in Society. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.
12. Bruner J. The Process of Education. – Cambridge: Harvard University Press, 1960.